

Giuseppe Verdi: AIDA

Divadelná sezóna 2023/2024

292. premiéra v Štátnej opere

I. premiéra: 24. mája 2024

II. premiéra: 25. mája 2024

Svetová premiéra: 24. decembra 1871, Kráľovská opera, Káhira, Egypt

Giuseppe Verdi: AIDA

Opera v 4 dejstvách

Libreto: Antonio Ghislanzoni

Hudobné naštudovanie: Oliver Dohnányi

Dirigenti: Oliver Dohnányi

Réžia: Dominik Beneš

Scéna: Zuzana Přidalová

Kostýmy: Zuzana Přidalová

Zbormajsterka: Iveta Popovičová

Choreografia: Silvia Hudec Beláková

Svetelný dizajn: Marek Červienka

OSOBY A OBSADENIE

AIDA	Marta Mari / Veronika Miháľková / Jeannette van Schaik
AMNERIS	Gosha Kowalinska / Michaela Šebestová
RADAMES	Ivan Defabiani / Paolo Lardizzone
AMONASRO	Šimon Svitok / Zoltán Vongrey
RAMFIS	Jozef Benci / Ivan Zvarík
EGYPTSKÝ KRÁĽ	Ivan Lyvch / Ondrej Mráz
KŇAŽKA	Michaela Kušteková / Katarína Procházková
POSOL	Peter Račko / Andrej Vancel

Koncertný majster: Oldřich Husák

Ďalšej účinkujú: spevácky zbor, orchester a Balet Štátnej opery

NA INSCENÁCII SPOLUPRACOVALI:

Dramaturgia:	Alžbeta Lukáčová
Asistent dirigenta:	Daniel Simandl
Asistentky réžie:	Lea Acsaiová Petronela Baštová
Vedúca korepetítorka:	Martina Svitková
Korepetítori:	Ildikó Baloghová Peter Dekrét
Vedúca inšpicientka:	Ivica Danihelová
Inšpicientka:	Lea Acsaiová
Text sleduje:	Michaela Almášiová Katarína Jasenčáková
Scéna a kostýmy:	Dielne Štátnej opery pod vedením Renáty Kuchárovej a Michala Jankuru
Vedúci umeleckotechnickej prevádzky:	Lukáš Kvasna
Javiskový majster:	Michal Dobis
Rekvizity:	Michaela Almášiová Martin Fronk
Vedúca garderóby:	Gabriela Lacková
Vedúca vlásenkárov:	Klaudia Tokárová
Vedúci osvetľovačov:	Marek Červienka
Vedúci zvukárov:	Matúš Šišiak

Giuseppe Verdi: AIDA

OBSAH

I. dejstvo

Etiópske vojská útočia na Egypt. Na čele egyptskej armády stojí mladý vojvodca Radames. Túži po zajatej otrokyni Aide, ktorá voči jeho láske nie je ľahostajná, a v prípade víťazstva svojej krajiny dostane povolenie zosobášiť sa s ňou. Radames, rovnako ako ostatní Egyptania, netuší, že Aida je v skutočnosti etiópska princezná, dcéra kráľa Amonasra. Vojvodcu však miluje i dcéra egyptského kráľa Amneris. Chce si ho získať, no zároveň vníma, že medzi ním a Aidou existuje puto. Aida je zúfalá – miluje Radamesa a bojí sa o jeho život, no zároveň si praje víťazstvo svojho ľudu nad Egyptom.

II. dejstvo

Amneris nachádza spôsob, ako prinútiť Aidu priznať svoju lásku k Radamesovi. Vojvodca bitku s Etiópanmi vyhráva a triumfálne privádza etiópskych zajatcov na čele s Amonasrom, Aidiným otcom. Radames vníma Aidin smútok a zo súcitu k nej prosí, aby boli zajatci prepustení. Egyptský kráľ to dovoľuje, ale ako záruku budúceho mieru si chce ponechať Aidu a jej otca. Radamesovi, ako odmenu za víťazstvo, ponúka ruku svojej dcéry Amneris.

III. dejstvo

Amneris sa modlí za Radamesovu lásku. Aida naňho čaká na brehu Nílu, no prichádza Amonasro a žiada, aby od vojvodcu zistila vojenské tajomstvo. Aida cíti dilemu – odohráva sa v nej boj medzi láskou k Radamesovi a zároveň k otcovi a svojej vlasti. Prosí Radamesa, aby s ňou ušiel do Etiópie. Radames napokon súhlasí a prezradí cestu, ktorá nie je strážená egyptským vojskom. Z úkrytu vystúpi Amonasro a odhaľuje, že je etiópskym kráľom. Radames pochopí, že nechtiac prezradil strategickú informáciu a zradil svoju krajinu. Ich rozhovor si vypočuje Amneris. Amonasro ju chce zabiť, no Radames ho zastaví. Aide a Amonasrovi sa podarí ujsť a Radames sa vydáva do rúk kňazov a priznáva svoju zradu.

IV. dejstvo

Radames má byť súdený za velezradu. Amneris mu ponúka záchranu výmenou za to, že sa navždy zriekne Aidy. Radames Amneris obviní, že Aidu zabila. Tá však prisahá, že Aida žije a podarilo sa jej utiecť. Radames odmieta život s Amneris a je kňazmi odsúdený – jeho trestom má byť pochovanie zaživa v chrámovej hrobke. Amneris márne prosí kňazov o jeho záchranu. Hrobka je uzavretá a Radames čaká na smrť. Zisťuje však, že nie je sám. Je tam i Aida, ktorej sa podarilo oklamať stráž a ukryť sa v hrobke, aby mohla zomrieť spolu s Radamesom.

O DIELE

Premiéra opery *Aida*, ktorá sa konala 24. decembra 1871 v egyptskej Káhire, bola bombastickou udalosťou pre celú krajinu. Egyptský chediv Isma'il I. Paša budoval Egypt raketovým tempom. „Vysvätenie“ Kráľovskej opery v hlavnom meste opulentným titulom európskej skladateľskej hviezdy Giuseppe Verdiho malo dodať jeho vládnutiu rozmer osvieteného panovníka, pokračovateľa faraónov. Káhirske divadlo z čias Verdiho dnes už neexistuje, no uvedením *Aidy* navždy obohatilo svet operného umenia.

Operná tvorba skladateľského génia 19. storočia Giuseppe Verdiho (1813 – 1901) odzrkadľuje náladu spoločnosti, v ktorej vznikala – na jednej strane je poznačená národno-obrodzovacím hnutím talianskeho risorgimenta, na druhej strane reflektuje širší kontext štýlovej epochy romantizmu i fascináciu objavmi exotických kultúr. Predminulé storočie bolo totiž okrem veku fotografie, železníc, telegrafu a priemyselnej revolúcie i obdobím túžby Európskych mocností podmaniť si svet. A to nielen inováciami v technike, objavmi v prírodných i spoločenských vedách či kolonializmom, ale i pomyselne – spoločenským leskom špičkovej umeleckej kultúry v podobe opery. Práve tento žáner sa stal reprezentatívnym artefaktom meštianskej vrstvy, ktorý umožňoval jeho veľkolepé a masové uplatnenie pred mnohonárodnostným publikom. Z tohto pohľadu je pochopiteľné, že dobudovanie monumentálneho technického diela – Suezského prieplavu – malo byť oslávené zvukmi hymnusu (kantáty) z pera Giuseppe Verdiho. Aspoň taký bol pôvodný plán egyptského vladára Isma'ila Pašu.

Paša totiž navštívil Londýn, kde sa dostal až k samotnej kráľovnej Viktórii. Zrejme tu prišiel do kontaktu s Verdiho tvorbou, z ktorej ostal uveličený. Povedal si, že keď tento hviezdny skladateľ už v roku 1862 vytvoril podobnú oslavnú skladbu *Inno delle nazioni* (*Hymnus národov*) pre výstavu v Londýne, niečo podobné sa bude hodiť aj pre veľkolepú oslavu dobudovania najväčšej technickej stavby, akú dovtedy Egypt postavil. Mala to byť zároveň príležitosť pre zahájenie činnosti káhirskej Kráľovskej opery, ako prvého operného stánku na africkom kontinente. Verdi objednávku odmietol s odôvodnením, že je zaneprázdnený a nepíše takéto príležitostné skladby. Chediv však nevedel o istej pachuti, ktorá skladateľovi z minulosti ostala. Verdi *Hymnus národov* vnímal ako vlastnú prehru, nakoľko sa na otvorení londýnskej výstavy nakoniec nehral a dostatočnou náplasťou mu nebolo ani jeho dodatočné uvedenie v pozmenenej forme v miestnej Royal Opera House. Činnosť káhirskej opery bola preto nakoniec slávnostne spustená titulom *Rigoletto*. Myšlienka vytvorenia nového diela pre Egypt však chediva neopustila – a tu sa už začína odvíjať paralelný príbeh.

Budúci riaditeľ Opéra comique a spoluautor libreta Verdiho opery *Don Carlos* Camille du Locle (1832 – 1903) sa skladateľ a dlhšiu dobu snažil presvedčiť, aby napísal nové dielo pre Paríž. Zmienil sa Verdimu o skvelom egyptskom námete aj o tom, že operu z egyptského prostredia by mimoriadne privítal aj miestny chediv. Du Lockle však opäť narazil na Verdiho nevôľu. S Opérou comique už totiž mal skúsenosť – skomponoval pre ňu *Dona Carlota* a vedenie divadla ho donútilo dielo podstatne zoškrtáť. To malo podľa Verdiho za následok jeho predčasné stiahnutie z repertoáru. Zároveň však túžil po silnom námete, na základne ktorého by vytvoril veľkolepé dielo a ktoré by, samozrejme, inscenoval úplne slobodne a bez obmedzení. Na jar 1870 takýto námet našiel. Práve du Lockle mu dal do pozornosti tenkú brožúru anonymného autora vytlačenú v Káhire – išlo o libreto opery *Aida*. Verdi bol nadšený, dielu priznával skvelé kvality a jeho autorovi cit pre divadlo. O to väčšie bolo prekvapenie, keď mu du Lockle povedal, že libreto nenapísal profesionál v oblasti dramatického umenia, ale egyptológie. Išlo o znalca starovekej kultúry Egypta a konzervátora Louvru Augusta Marietta, ktorý na diele spolupracoval so samotným chedivom. V tomto bode sa ale odvíja už tretí príbeh súvisiaci so vznikom *Aidy*.

Francúz Auguste Mariette (1821 – 1881) bol významnou osobnosťou svojej doby. Išlo o človeka mimoriadne zaniieteného pre egyptológiu: objavil a otvoril viac než tristo hrobiek, vedel čítať hieroglyfy i koptské písmo, zhromažďoval staroveké pamiatky, bol zakladateľom Egyptského múzea v Káhire. Práve jemu skrsol v hlave príbeh ľúbostného trojuholníka *Aidy*, *Radamesa* a *Amneris*. Pred očami videl príbeh zasadený do doby faraónov plný autentických artefaktov egyptskej kultúry, zhmotnený do podoby opery. O svojom zámere sa zmienil Isma'illovi Pašovi. Paša sa okamžite chopil príležitosti, lebo Verdiho dielo malo byť trvalým dokladom jeho osvietenej vlády. Priaznivá zhoda okolností spôsobila, že Verdi so spoluprácou súhlasil. Zpracovali na tom sám Paša, Mariette i du Lockle – svoju úlohu údajne zohrala aj informácia, že ak skladateľ libreto odmietne, na spoluprácu bude oslovený jeho celoživotný konkurent Richard Wagner. Navyše, Verdi túžil napísať monumentálne dielo v štýle veľkej francúzskej opery. Chcel dosiahnuť účinok ako Meyerbeer vo svojich *Hugenotoch* alebo *Prorokovi*. Opera egyptského národného rázu mohla túto ambíciu naplniť.

Mariette dostal poverenie vyjednávať s Verdim o zmluve. Ten mal jasnú predstavu o tom, za akých okolností sa do spolupráce pustí: „Predovšetkým, musím mať na kompozíciu opery dost' času, lebo ide o prácu obrovských rozmerov [...] a pretože taliansky libretista musí nájsť myšlienky, ktoré vloží osobám do úst skôr, než sa pustí do textu. Za predpokladu, že to časovo zvládnem, tu sú podmienky: 1. Libreto dám napísať na vlastné náklady. 2. Na vlastné náklady pošlem niekoho do Káhiry, aby operu naštudoval a riadil. 3. Pošlem kópiu partitúry a všetky práva k libretu a hudbe postúpim len egyptskému kráľovstvu, podržím si však práva pre všetky ostatné časti sveta. Ako odškodnenie mi bude vyplatená čiastka 150 000 frankov splatná v Paríži v Rotschildovej banke vo chvíli odovzdania partitúry.“ Taká suma bola v opernom svete dovtedy neslýchaná, no Paša bol so zjednaním spokojný. Jeho jedinou podmienkou bolo, že opera bude

v „striktno egyptskom štýle“. Premiéra sa mala uskutočniť v januári 1870, pričom jeho prítomnosť na naštudovaní sa nevyžadovala. Verdi si do zmluvy nechal zapracovať i klauzulu o tom, že ak sa premiéra neuskutoční v stanovenom termíne, bude mať právo uviesť operu za šesť mesiacov inde.

Práce sa teda začali: Verdi a du Lockle vytvorili prózu ako podklad francúzskeho libreta, ktoré do talianskych veršov prebásnil Antonio Ghislanzoni (1824 – 1893) – spevák, kritik a poet, ktorý s Verdím spolupracoval aj na jeho *Sile osudu*. Kuriozitou je, že Verdi sa po rokoch snažil autorstvo Augusta Marietta poprieť, aby zamedzil autorskoprávne nároky jeho syna – vyhlásil, že autorom predlohy je Isma'il Paša. Odborníci sa však zhodujú na tom, že skutočným pôvodcom príbehu bol len Mariette. Objavuje sa ale aj tvrdenie autorky Verdiho životopisu Mary Jane Phillips-Matzovej, že literárny zdroj *Aidy* priniesol známy taliansky operný skladateľ a libretista Termistocle Solera, a tiež úvaha, že predloha patrí najznámejšiemu libretistovi 18. storočia Pietrovi Metastasiovi. Mariette dostal poverenie, aby navrhol kostýmy a doplnky do inscenácie, a zároveň dohliadol na dizajn a konštrukciu kulís. Výprava sa pripravovala v Paríži.

Verdi sa pustil do štúdia egyptských artefaktov – chcel si dať pozor na to, aby svojou kompozíciou nespreneveril základné reálie egyptskej kultúry. Príkladom je to, že nechcel, aby vo finále 2. dejstva hudobníci hrali na javisku fanfáry na moderných plechových saxových nástrojoch. Inicioval preto výrobu nových rovných trúbiek podľa starých nákresov, ktoré dnes voláme „aidovky“. Muzikologický výskum, ktorý na tému aidoviek prebehol o 100 rokov neskôr preukázal, že zvukovosť, ktorú nimi Verdi dosiahol, nemala nič spoločné s egyptskou tradíciou a technickými možnosťami starovekých nástrojov. Hudobne išlo o ilúziu. Skladateľ sa snažil navodiť „egyptskú farbu“, využíval hudobné exotizmy a historizmy. Pre európske publikum táto hudba pôsobila z etnického hľadiska veľmi autenticky. Zaujímavosťou je, že *Aida* je prvou Verdiho operou, ktorá sa hráva bez škrto. Ďalšou zaujímavosťou je to, že obsahuje hudbu, ktorá bola verejnosti dlhé desaťročia skrytá: po káhirskej premiére dielu prikomponoval rozsiahlu ouvertúru. Tú Verdiho dediči sprístupnili až dirigentovi Arturovi Toscaninimu na účely realizácie gramofónovej nahrávky. Potom upadla do zabudnutia a z nahrávky ju zrekonštruoval až o niekoľko generácií mladší dirigent Claudio Abado.

Prípravy uvedenia *Aidy* významne skomplikovalo vypuknutie prusko-francúzskej vojny v lete roku 1870. Paríž bol od jesene obkľúčený nemeckými vojskami – v meste uviazol i Mariette, ktorému Verdi nemohol odovzdať hotovú partitúru. Rovnako tu ostali hotové kostýmy a scéna. Bolo jasné, že stanovený dátum premiéry, január 1871, sa nepodarí dodržať. Verdi bol požiadaný, aby upustil od plánovanej milánskej premiéry, ktorá mala nasledovať bezprostredne po káhirskej. Verdi súhlasil, ale zdôraznil zmluvnú klauzulu o šiestich mesiacoch – rátal totiž s uvedením v rámci karnevalovej sezóny 1871/72 v Miláne.

Ešte pred tým, ako skladateľ začal komponovať, prebehli jednanie o obsadení káhirskej premiéry. Verdi chcel, aby *Aidu* dirigoval Angelo Mariani a titulnú úlohu spievala česká speváčka Tereza Stolzová

(ktorá v tom čase s Marianim tvorila pár). Spolupráca sa však napokon neuskutočnila kvôli prehnaným finančným požiadavkám umelcov. Premiéru na Štedrý deň roku 1871 napokon dirigoval virtuóz v hre na kontrabase a skladateľ Giovanni Bottesini (1821 – 1889). Rolu Aidy stvárnila Antoinetta Anastasi-Pozzoniová, Radamesa Pietro Mongini a Amneris Eleonora Grossiová. Mariette bol nadmieru spokojný s výpravou, ktorú sa napokon podarilo zabezpečiť a previezť z Paríža. Písal do Káhiry o svojom presvedčení, že po zdvihnutí opony sa bude zdať „akoby sme sa naozaj ocitli v Egypte“. Ako ilustrácia jeho dôslednosti slúži vyjadrenie obavy, či si budú talianski sólisti ochotní oholiť fúzy a brady – v opačnom prípade by bola historická vernosť kostýmov na smiech.

Verdi sa premiéry v Káhire nezúčastnil, no bol nespokojný s tým, že publikum tvorili len pozvaní hodnostári, politici a kritika, nie široká verejnosť. Za skutočnú premiéru považoval európske uvedenie, ktoré sa konalo v milánskej La Scale 8. februára 1872 a dirigoval ho Franco Faccio (1840 – 1891). Hlavnú rolu v ňom spievala Tereza Stolzová (1834 – 1902), pre ktorú rolu Aidy v skutočnosti vytvoril. Obe premiéry *Aidy* boli pompézne a zaznamenali obrovský úspech, ktorý toto dielo neopustil dodnes.

OLIVER DOHNÁNYI

dirigent

Po štúdiách na Akademii múzických umění v Prahe a Universität für Musik und darstellende Kunst vo Viedni bol 7 rokov dirigentom Symfonického orchestra Československého rozhlasu v Bratislave. Po úspešnej inscenácii Rossiniho *Barbiera zo Sevilly* v opere SND sa stal najmladším šéfdirigentom v histórii tejto opery. V SND následne dirigoval mnoho inscenácií, z ktorých za najvýznamnejšiu považuje *Fausta a Margarétu* Ch. Gounoda, ktorá bola súčasne operným debutom režiséra Jozefa Bednárika. Jeho dirigentská kariéra ho priviedla do Prahy – po premiére Pucciniho *Bohémy* mu bolo ponúknuté miesto šéfdirigenta v Národním divadle. V rokoch 1993 – 2007 tu pripravil nové inscenácie oper *Bohéma*, *Barbier zo Sevilly*, *Turek v Taliansku*, *Predaná nevesta*, *Rigoletto*, *Traviata*, *Rusalka*, *Samson a Dalila*, *Macbeth*, *Libuša*, *Don Giovanni*, *Figarova svadba*, *Tosca*, *Norma*, *Aida*, a ďalšie, ako aj baletné produkcie. Významné je i jeho zahraničné pôsobenie. V Anglickej národnej opere dirigoval Boitovho *Mefistofela*, *Falstaffa* a *Veselú vdovu*. So súborom Opery North v anglickom Leedse ho viaže viac než 20-ročná spolupráca. V roku 2012 získala jeho inscenácia Belliniho opery *Norma* cenu The Theatre Award 2012 a Achievement in Opera 2012. Dirigoval v Teatro Colon Buenos Aires, v opere v Baltimore a v Seattli, pravidelne hosťuje v Maďarskej národnej opere, pôsobil tiež v opere v Zürichu, Düsseldorfe, Karlsruhe, Mannheime, Terste, Kodani, Bazileji, Bologni, Kasseli, Osake, z exotických miest sú to Las Palmas, novozélandský Auckland, Wellington či Christchurch. V posledných rokoch pôsobil aj v Austrálii, kde dirigoval *Carmen* a *Traviatu* v Adelaide a *Toscu* v Brisbane. Od roku 2020 úzko spolupracuje s Bulharskou národnou operou. Od sezóny 2015/16 bol menovaný šéfdirigentom opery v ruskom Jekaterinburgu. Hneď jeho prvá produkcia opery Philipa Glassa *Satyagraha* na seba upútala pozornosť nielen domácej, ale i zahraničnej kritiky. Inscenácia bola predstavená aj vo Veľkom divadle v Moskve počas festivalu Zlatá Maska a ocenená dvomi Zlatými maskami – najvyšším ruským divadelným ocenením. V apríli 2018 získal Dohnányi Zlatú masku v kategórii najlepšia práca dirigenta v opere. Táto mimoriadne plodná spolupráca bola násilne prerušená epidémiou Covid-19 a následne ukončená vojnou. Oliver Dohnányi je laureátom Európskej ceny Gustava Mahlera (2011) a Ceny Európskej únie umenia (2011).

DOMINIK BENEŠ

režisér

Na jeho konte sa nachádzajú inscenácie svetových oper, ale i operiet a činohry. Medzi kľúčové patrí opera B. Smetanu *Tajemství*, Offenbachove *Hoffmannove poviedky*, Donizettiho *Don Pasquale*, Bizetovi *Lovci Perál*, Händlova *Serenata Aci*, *Galatea e Polyfemo*, Meyerbeerov *Robert diabol*, operety *Mikádo* autorskej dvojice Gilbert & Sullivan, Kálmánova *Arizona Lady*, Hervého *Mamzelle Nitouche* a Nedbalova *Pol'ská krv*. V Národním divadle v Prahe režíroval dvojtitul oper ruských autorov *Slávik I. Stravinského* a *Jolanta P. I. Čajkovského* a neskôr Verdiho *Maškarný bál*. V septembri 2021 uviedol v Ostrave monodrámu *Ludský hlas* J. Cocteaua. Dominik Beneš pôsobil ako asistent viacerým významným režisérom a ako inšpicient a produkčný. Spolupracoval aj na medzinárodných operných projektoch. Ako lektor a režisér pracoval v opernom štúdiu Konzervatória Plzeň a v oddelení kultúrnej dramaturgie na Slezskej univerzite v Opave. Momentálne pôsobí ako šéfdramaturg v Centre kultury a vzdelávání Moravská Ostrava, kde sa venuje klubovým, galerijným a open-air festivalovým projektom. V Štátnej opere v Banskej Bystrici sa prvýkrát predstavil v roku 2016 réžiou Mozartovho *singspielu Čarovná flauta*, v roku 2018 tu inscenoval Ponchielliho operu *La Gioconda* a v roku 2021 Pucciniho operu *Turandot*.

Banskobystrická *Aida* je veľké dielo na malom javisku, a to vo viacerých významoch.

Aký inscenačný tvar si so svojím tímom hľadal pre to, aby inscenácia naplnila svoje poslanie?

Velikost jeviště je velmi relativní a v repertoáru Štátnej opery se velkooperní díla úspěšně objevují pravidelně. Pokud neinscenujeme Verdiho *Aidu* v amfiteátru pro tisíce diváků, a to je naše štěstí, můžeme se soustředit na konflikt mezi hlavními hrdiny a vyhnout se takzvané monumentálnosti masových scén s povozy a zvířaty. Velkolepost a vznešenost, kterou skladatel dílu vnukl, však zůstává důležitým aspektem i pro naši inscenaci. Je v posláni o životním naplnění na úkor slávy a bohatství.

***Aida* je operou, ktorá disponuje podmanivou hudbou zrelého Verdiho. Nie je to však len hudba, ktorá inscenácii kraluje. Je ňou aj príbeh, ktorý otvára priestor na interpretáciu vážnych etických otázok – rámcuje ho jednak ľúbostný trojuholník, jednak vážny politický a vojnový konflikt. Aké východiská si zvolil na využitie tohto potenciálu?**

Aktuálnost příběhu etiopské princezny Aidy zajaté v egyptském otroctví je až zarážející. V souvislostech dnešních válek mezi národy z etnických, náboženských nebo územních důvodů a kvůli bohatství, se

romantika příběhu Aidy rozptyluje. Uvědomujeme si, že přinášíme obraz destrukce toho nejryzejšího, co může člověk na světě mít. Sebe sama a jeden druhého. Zbývá jen touha přežít. Aida díky neuvěřitelné vnitřní síle tuto hrozbu překoná.

Aida je považovaná za exotickou operu, no pre neeurópske publikum je veľmi európska, až západná.

Ako vnímaš túto dichotómiu?

Exotiku starého Egypta, kterému vládli faraoni a jehož rozkvět se prisuzoval mnoha bohům, Verdi vykresil obdivuhodně, až filmově. Stále je to však opera z pera italského skladatele a dějové situace i libreto odpovídají evropským konvencím. Protože je nám příběh velmi blízký, neinscenujeme ho v kaširovaných kulisách pyramid nebo sfing. Opíráme se o evropský výtvarný styl počátku 20. století art deco, odkazující na dekorativnost a monumentálnost prostředí egyptských chrámů a paláců. Velmi elegantně propojuje prvky evropské s exotickými.